

Ελληνικό Περιοδικό
Διοίκηση
Αθλητισμού & Αναψυχής

Hellenic Journal
of Sport & Recreation
Management

2015
Volume 12 (1), 51- 63

Ελληνικό Περιοδικό Διοίκηση Αθλητισμού & Αναψυχής
τόμος 12 (1), 51- 63
Δημοσιεύτηκε: Ιούλιος, 2015

Hellenic Journal of Sport & Recreation Management
Volume 12 (1), 51-63
Released: July, 2015

Ελληνική Εταιρία
Διοίκησης Αθλητισμού

Hellenic Association
for
Sport Management

<http://www.elleda.gr>
ISSN 1791-6933

**Υπαίθριες Κινητικές Δραστηριότητες και Περιβαλλοντική Υπευθυνότητα.
Η περίπτωση Μαθητών Νομού Ξάνθης**

Κουθούρης, Χ, Ζαφειρούδη, Α., & Δεμενίδου, Π.

Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση στοιχείων της Περιβαλλοντικής Υπευθυνότητας μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και η συσχέτισή τους με δημογραφικά χαρακτηριστικά καθώς και τη συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες. Στην έρευνα συμμετείχαν 256 μαθητές -τριες (Δημοτικού n=102, Γυμνασίου n=88 και Λυκείου n=66) από σχολεία του Νομού Ξάνθης που συμμετείχαν σε προγράμματα του ΚΠΕ Βιστωνίδας. Για την αξιολόγηση των πιστεύω των μαθητών σχετικά περιβαλλοντικά θέματα χρησιμοποιήθηκαν οι κλίμακες α) «γνωστικά πιστεύω για το περιβάλλον» και β) «συναισθηματικά πιστεύω για το περιβάλλον» των Ζαφειρούδη και Χατζηγεωργιάδη (2013) και επίσης καταγράφηκε η συχνότητα συμμετοχής τους σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης των πιστεύω των μαθητών με την εκπαιδευτική βαθμίδα ανέδειξε στατιστικές διαφορές, με τους μαθητές του Δημοτικού να σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις από τους μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου αντίστοιχα. Στατιστικά σημαντικές διαφορές διαπιστώθηκαν επίσης μεταξύ των πιστεύω των μαθητών και της συχνότητας συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες, με τους μαθητές που συμμετείχαν συχνά να σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις από αυτούς που συμμετείχαν κάποιες φορές ή σπάνια. Από τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται ότι οι μαθητές του Δημοτικού παρουσιάζονται περισσότερο ευαισθητοποιημένοι για το περιβάλλον σε σχέση με μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου, γεγονός που αναδεικνύει την ελλειπή ή μη επιτυχημένη εκπαίδευση σε περιβαλλοντικά ζητήματα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, η συστηματική συμμετοχή των μαθητών σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες φαίνεται να βελτιώνει τα πιστεύω των μαθητών σχετικά με το περιβάλλον.

Λέξεις κλειδιά: υπαίθριες δραστηριότητες, περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, αναψυχή, φύση

Ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας: kouthouris@pe.uth.gr

**Outdoor Activities and Environmental Responsibility.
The case of Xanthi Prefecture Pupils'.**

Kouthouris, C., Zafeiroudi, A., & Demenidou, P.

Department of Physical Education & Sport Sciences. University of Thessaly

Abstract

The purpose of this study was to examine pupils' Environmental Responsibility in primary and secondary schools. Participants were 256 students (Elementary n = 102, Gymnasium n = 88 and High school n = 66) from schools of Xanthi Prefecture of Greece. Participants completed the scales: a) cognitive environmental beliefs and b) affective environmental beliefs (Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2013). Analysis of variance revealed significant differences between pupils' different education level and environmental beliefs, with elementary pupils scored higher than gymnasium and high school pupils. Results revealed differences between beliefs and frequency of participation in outdoor activities, with systematically outdoor participants score higher than pupils who participated sometimes or rarely. Overall, study provide supportive evidence that pupils of primary schools are more environmental aware probably because of short or unsuccessful environmental education programs. Finally, participation in outdoor activities systematically seemed to improve pupils' environmental beliefs.

Keywords: Outdoor activities, environmental awareness, recreation, nature

e – mail: kouthouris@pe.uth.gr

Εισαγωγή

Από την αρχαιότητα, το φυσικό περιβάλλον αποτέλεσε για τους ανθρώπους πεδίο εμπειρικής γνώσης, παρατήρησης και φιλοσοφικών στοχασμών. Σύμφωνα με την άποψη των Στωικών, ο άνθρωπος για να μπορέσει να βρει την ηρεμία και την ευδαιμονία οφείλει να ζει σε αρμονία με τη φύση, η οποία αντιμετωπίστηκε ως διδαχός αξιών και πηγή σοφίας (Μοσχονάς, 2010). Αξίες όπως η αίσθηση του μέτρου, της αρμονίας του και σώματος, της τάξης, εμπνευσμένες από τη φύση, συναντώνται σε κείμενα φιλοσόφων όπως του Αριστοτέλη και του Επίκουρου (Μάνδουλα, Φανουράκη, Μουρατίδης, & Τσεβρένη, 2013; Μοσχονάς, 2010). Οι παραπάνω ιδέες συναντώνται πλέον και σήμερα σε σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, όπως η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η Αειφόρος Ανάπτυξη και η Αγωγή Υπαίθρου (Κουθούρης, 2009).

Στο φυσικό περιβάλλον πραγματοποιούνται και οι υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής. Ως υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής ορίζονται οι δραστηριότητες που διεξάγονται σε υπαίθριους χώρους στη φύση και η εκτέλεσή τους περιλαμβάνει αλληλεπίδραση στη σχέση μεταξύ συμμετεχόντων και φυσικού περιβάλλοντος (Miles & Priest, 1990). Η επαφή με το περιβάλλον μέσα από τη συμμετοχή σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες μπορεί να επηρεάσει το περιβαλλοντικό ενδιαφέρον (Dunlap & Van Liere, 1978).

Ως περιβαλλοντικό ενδιαφέρον ορίστηκε η εκτίμηση μιας στάσης προς ένα γεγονός, είτε μιας προσωπικής συμπεριφοράς ενός ατόμου, είτε μιας συμπεριφοράς άλλων με συνέπειες προς το περιβάλλον (Ζαφειρούδη & Χατζηγεωργιάδης, 2008). Το περιβαλλοντικό ενδιαφέρον αναφέρεται ως στάση που καθορίζει την περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά ή πιο ευρύτερα παρουσιάζεται ως ένας γενικός προσανατολισμός στάσεων και αξιών προς το περιβάλλον (Maloney & Ward, 1973).

Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

Περιβαλλοντικά υπεύθυνα συμπεριφορά και δημογραφικά χαρακτηριστικά

Οι Ballantyne και Packer (2002) μελέτησαν τις απόψεις των παιδιών σχετικά με τη μάθηση μέσα στο φυσικό περιβάλλον και την αλλαγή στη στάση και τη συμπεριφορά τους ως αποτέλεσμα της συμμετοχής τους σε τέτοια προγράμματα. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι μαθητές δημοτικού έτειναν να είναι πιο ενθουσιώδεις με τις εμπειρίες τους στο φυσικό τοπίο από ότι τα παιδιά γυμνασίου και λυκείου.

Σε βιβλιογραφική τους ανασκόπηση, Οι Νείλα και Κώτσης (2007) αναφορικά των οικολογικών γνώσεων και των φιλο-περιβαλλοντικών στάσεων των μαθητών στην Ελλάδα, καταλήγουν πως υπάρχει ένα κενό μεταξύ της οικολογικής γνώσης και της περιβαλλοντικής στάσης και συμπεριφοράς τους. Οι μαθητές του δημοτικού και του γυμνασίου παρουσιάζονται πρόθυμοι να δράσουν ώστε να βοηθήσουν το περιβάλλον, ωστόσο παρουσιάζουν αδράνεια ως προς την αλλαγή των καθημερινών συνηθειών τους. Σε έρευνα των Δικαϊάκου και Σκούλλου (2012) οι μαθητές γυμνασίου που συμμετείχαν σε πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης παρουσίασαν σημαντική ενίσχυση του αειφορικού προσανατολισμού της θετικής τους στάσης για το περιβάλλον καθώς και βελτίωση στην περιγραφόμενη συμπεριφορά τους.

Επίσης, οι Μιχαηλίδης, Κιμώνης και Χαραλαμπίδου (2000) αναφέρουν πως «οι μικρής διάρκειας δραστηριότητες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης αποτελούν σημαντικό τμήμα των εκπαιδευτικών διαδικασιών, που συμπληρώνουν το φάσμα των σκοπών της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και εμπλουτίζουν τις σχολικές δραστηριότητες στη διάρκεια του έτους». Στην ίδια έρευνά, μελετώντας τη συχνότητα συμμετοχής των μαθητών σε τέτοιου είδους δραστηριότητες, διαπίστωσαν πως το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής (56,8%) παρατηρήθηκε σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία και δημοτικά). Στα γυμνάσια το ποσοστό συμμετοχής ήταν λίγο μικρότερο (55,2%) και στα Λύκεια σημαντικά μικρότερο (20,0%).

Παρατηρείται λοιπόν μία τάση να ενισχύονται οι στάσεις των παιδιών μετά από συμμετοχή σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ενώ οι γνώσεις των μαθητών δε μεταβάλλονται σημαντικά. Επίσης, τα αποτελέσματα πολλών ερευνών υποστήριξαν πως οι μικρότερες ηλικίες συνδέονται με πιο φιλο-περιβαλλοντικές στάσεις και είναι περισσότερο ευαίσθητες προς το περιβάλλον.

Η συμπεριφορά όπου οι ενέργειες ενός ατόμου ή μιας ομάδας συνηγορούν στη διατήρηση ή στη μείωση της χρήσης των φυσικών πόρων ορίστηκε ως Περιβαλλοντικά Υπεύθυνα Συμπεριφορά (Ζαφειρούδη, 2013). Πλήθος ερευνών έχει ασχοληθεί με τους παράγοντες που συνδέονται με την περιβαλλοντικά υπεύθυνα συμπεριφορά (φύλο, ηλικία, τόπος κατοικίας, εκπαίδευση κ.ά.), τα περιβαλλοντικά πιστεύω, τις στάσεις, τη γνώση κι έχει αναλύσει τις συνδέσεις που υπάρχουν μεταξύ αυτών (Bjerke, Thrane & Kleiven, 2006; Cordell, Betz & Green, 2002; Ewert & Baker, 2001; Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2014; Klineberg, McKeever & Rothenbach, 1998).

Τα αποτελέσματα των ερευνών για τη σχέση της περιβαλλοντικά υπεύθυνα συμπεριφοράς και του τόπου κατοικίας των ατόμων είναι διφορούμενα. Οι Bjerke και συνεργάτες. (2006) εξετάζοντας την επίδραση της συγκεκριμένης μεταβλητής διαπίστωσαν πως κάτοικοι των αστικών περιοχών εμφανίζονται περισσότερο περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι από τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.

Αντίθετα, η Οικονόμου (2008) σε έρευνά της για τη διερεύνηση των γνώσεων και των αντιλήψεων 420 μαθητών -τριών Δημοτικού, από σχολεία της Ρόδου, για τα απορρίμματα και τη διαχείρισή τους κατέληξε σε πολύ διαφορετικά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι μαθητές που κατοικούν στα χωριά του νησιού σημείωσαν καλύτερες επιδόσεις σε ερωτήσεις

περιβαλλοντικών γνώσεων και είχαν πιο ισχυρές αντιλήψεις για την υποβαθμισμένη ζωή στην πόλη από ότι οι μαθητές της πόλης.

Άλλες έρευνες δεν έδειξαν σχέση μεταξύ του τόπου κατοικίας των ατόμων, των στάσεων και συμπεριφορών τους απέναντι στο περιβάλλον. Οι Ewert και Baker (2001) εξέτασαν την επίδραση κάποιων παραγόντων, ανάμεσα στους οποίους και ο τόπος κατοικίας, στα πιστεύω, τις στάσεις και το ενδιαφέρον των ατόμων για το περιβάλλον. Δείγμα της έρευνας ήταν 285 φοιτητές πανεπιστημίου της Μεγάλης Βρετανίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο τόπος κατοικίας των φοιτητών δεν έπαιξε ρόλο στις απαντήσεις που έδωσαν τα άτομα για το περιβάλλον.

Παρόμοια, η Ντούβλη (1997) σε έρευνά της σε ελληνικό μαθητικό πληθυσμό λυκείου διαπίστωσε ότι οι μαθητές αστικών και αγροτικών περιοχών δεν παρουσίασαν διαφορά στις στάσεις τους απέναντι στο περιβάλλον.

Περιβαλλοντικά υπεύθυνα συμπεριφορά και συμμετοχή σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες

Πολλές έρευνες έχουν επισημάνει την αξία της επαφής του ατόμου με τη φύση από πολύ μικρή ηλικία καθώς και τη συμμετοχή του ατόμου σε δράσεις στην ύπαιθρο και στη φύση. Η Bögeholz (2006) επισημαίνει την αξία της εμπειρίας του ατόμου μέσα στη φύση τόσο για τις γνώσεις του ατόμου όσο και για τις αξίες και τη δράση του προς αυτό.

Ακόμη, η Wilson (1996) υποστηρίζει την αξία των εμπειριών στη φύση από την πρώιμη παιδική ηλικία για την ανάπτυξη αισθημάτων εκτίμησης και αγάπης του ατόμου για το περιβάλλον και επισημαίνει πως οι θετικές εμπειρίες του παιδιού με το φυσικό περιβάλλον είναι σημαντικός παράγοντας για την υγιή ανάπτυξή του. Επιπλέον, υποστηρίζει πως για μια σωστή περιβαλλοντική εκπαίδευση των παιδιών νηπιακής ηλικίας είναι απαραίτητη η παροχή συχνών και θετικών εμπειριών στην ύπαιθρο και η επικέντρωση περισσότερο στην «εμπειρία» παρά στη «διδασκαλία».

Οι Ballantyne και Packer (2002), εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ της δραστηριοποίησης μέσα σε φυσικό περιβάλλον και των στάσεων και συμπεριφορών που αναπτύσσουν παιδιά πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καταλήγουν πως τόσο παιδιά Δημοτικού όσο και παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου απολαμβάνουν να βγαίνουν έξω από τα στενά όρια της τάξης, να βιώνουν εμπειρίες στο φυσικό περιβάλλον και να μαθαίνουν πράγματα μέσα από την επαφή τους με τη φύση.

Λίγο αργότερα, οι Huang και Yore (2003) σε έρευνά τους με παιδιά Ε΄ τάξης διαπίστωσαν πως τα παιδιά που είχαν συχνή επαφή με εμπειρίες στη φύση παρουσίασαν πιο περιβαλλοντικά υπεύθυνα συμπεριφορά, μεγαλύτερο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον και ήταν περισσότερο ευαίσθητοποιημένα προς το περιβάλλον από ότι τα παιδιά με σπάνιες εμπειρίες στη φύση.

Επίσης, οι Bogner και Wiseman (2004) εφάρμοσαν ένα παρεμβατικό πρόγραμμα μίας εβδομάδας με δράσεις στη φύση για να μελετήσουν τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών σχετικά με το περιβάλλον, με δείγμα παιδιά 5^{ης} έως 7^{ης} τάξης (Μ.Ο. ηλικίας=12 ετών). Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντική επίδραση στην πρακτική γνώση των παιδιών μετά τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και υποστηρίχθηκε η υπόθεση της έρευνας ότι ένα δομημένο πρόγραμμα με υπαίθριες δραστηριότητες οδηγεί σε αύξηση του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Τα αποτελέσματα διατηρήθηκαν και σε μετέπειτα μέτρηση, μετά από ένα μήνα συμμετοχής στο πρόγραμμα, και τα ευρήματα της έρευνας ήταν ενθαρρυντικά ως προς τα θετικά αποτελέσματα που μπορεί να έχει ένα πρόγραμμα παρέμβασης με δράσεις στη φύση διάρκειας 1 μόλις εβδομάδας.

Στην Ελλάδα, μία πολύ πρόσφατη έρευνα της Ζαφειρούδη (2014) εξέτασε τη συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες σε σχέση με την περιβαλλοντικά υπεύθυνα συμπεριφορά. Συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν 130 παιδιά, ηλικίας 13-17 ετών και τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα άτομα που συμμετείχαν σε προγράμματα κινητικών δραστηριοτήτων υπαίθριας

αναψυχής επηρέασαν θετικά περιβαλλοντικές έννοιες όπως πιστεύω, αντιλαμβανόμενη πληροφόρηση, προδιάθεση για περιβαλλοντική δράση, που τελικά διαμορφώνουν μια περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά.

Σύμφωνα, με τα παραπάνω, η παραμονή και η δραστηριοποίηση των παιδιών μέσα στο φυσικό περιβάλλον, στρέφει την προσοχή τους προς αυτό και πιθανόν τα παρακινεί να ενδιαφερθούν περισσότερο για περιβαλλοντικά θέματα. Οι υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες φαίνεται ότι μπορούν να δημιουργήσουν μία αρχική ευαισθητοποίηση προς το περιβάλλον, ένα πρώτο βήμα δηλαδή προς την κατανόηση των περιβαλλοντικών διαδικασιών και στη συνέχεια σε ανάληψη δράσης για την προστασία του.

Όσον αφορά στην εξέταση των περιβαλλοντικών πιστεύω και της περιβαλλοντικά υπεύθυνης συμπεριφοράς των παιδιών, οι έρευνες τείνουν να εστιάζουν σε ένα μόνο τμήμα αυτού του πληθυσμού, και μάλιστα σε παιδιά δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κυρίως (Connell, Fien, Lee, Sykes & Yencken, 1999; Δικαιάκος & Σκούλλος, 2012; Ζαφειρούδη & Χατζηγεωργιάδης, 2013; Hausbeck, Milbrath & Enright, 1992; Sivek, 2002; Tuncer, Erterpinar, Tekkaya & Sungur, 2005). Για αυτό η παρούσα εργασία ασχολήθηκε και με μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και επεκτάθηκε και σε συγκρίσεις μεταξύ μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα, πρώτος στόχος ήταν να διερευνήσει πιθανή διαφοροποίηση στα γνωστικά και συναισθηματικά πιστεύω σχετικά με το περιβάλλον μεταξύ μαθητών -τριών δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου. Δεύτερος στόχος της μελέτης ήταν να διερευνήσει πιθανή διαφοροποίηση στα γνωστικά και συναισθηματικά πιστεύω αναφορικά με το περιβάλλον μεταξύ μαθητών -τριών που κατοικούν στην πόλη και σε χωριό. Τρίτος στόχος της συγκεκριμένης μελέτης ήταν να διερευνήσει πιθανή διαφοροποίηση στα συνολικά περιβαλλοντικά πιστεύω (γνωστικά και συναισθηματικά) σε σχέση με τη διαφορετική συχνότητα συμμετοχής των μαθητών -τριών σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες. Τα πιστεύω των μαθητών -τριών εξετάστηκαν ως πρωτογενείς ενδείξεις που πιθανόν να μπορούν να επηρεάσουν τις στάσεις και τη συμπεριφορά προς το περιβάλλον.

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η καταγραφή στοιχείων που καθορίζουν το επίπεδο Περιβαλλοντικής Υπευθυνότητας μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Ξάνθης και η διερεύνηση της διαφοροποίησης αυτών λόγω δημογραφικών χαρακτηριστικών και διαφορετικής συχνότητας συμμετοχής σε προγράμματα με υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες.

Ερευνητικές υποθέσεις

1. Να διαπιστωθεί στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ μαθητών -τριών Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου αναφορικά με τα συναισθηματικά πιστεύω και γνωστικά πιστεύω για ζητήματα του περιβάλλοντος
2. Να διαπιστωθεί στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ μαθητών -τριών που έχουν την κύρια τους κατοικία σε χωριό ή σε κωμόπολη, ή σε πόλη, αναφορικά με τα συναισθηματικά πιστεύω και γνωστικά πιστεύω για ζητήματα του περιβάλλοντος
3. Να διαπιστωθεί στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ μαθητών -τριών που συμμετέχουν σπάνια ή κάποιες φορές, ή συστηματικά σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες, αναφορικά με τα συναισθηματικά πιστεύω και τα γνωστικά πιστεύω για ζητήματα του περιβάλλοντος.

Μεθοδολογία

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 256 μαθητές. Οι 102 φοιτούσαν στις Ε' και Στ' τάξεις Δημοτικού (40%), οι 88 στο Γυμνάσιο (34%) και οι 66 μαθητές -τριες στο Λύκειο (26%). Τα αγόρια που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν συνολικά 119 (46%) και τα κορίτσια 137 (54%). Από τους συμμετέχοντες, οι 96 μαθητές -τριες (38%) κατοικούσαν σε χωριά του Νομού Ξάνθης, οι 8 μαθητές -τριες (3%) σε κωμόπολη του Ν. Ξάνθης και οι 151 μαθητές -τριες (59%) εντός της πόλης της Ξάνθης. Ένας μαθητής δεν απάντησε στην ερώτηση σχετικά με τον τόπο κατοικίας.

Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία μέσα από ένα σύνολο σχολείων που πήραν μέρος σε πρόγραμμα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Βιστωνίδας, έτσι ώστε να αντιπροσωπεύονται όλες οι επιμέρους ομάδες του μαθητικού πληθυσμού, δηλαδή παιδιά Δημοτικού (Ε' και Στ' τάξης), Γυμνασίου και Λυκείου και των δύο φύλων, τόσο από σχολεία που βρίσκονται μέσα στην πόλη της Ξάνθης όσο και από σχολεία που βρίσκονται σε χωριά του Ν. Ξάνθης.

Όργανα μέτρησης

Κλίμακα γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον: Η κλίμακα αυτή αξιολογεί τι πιστεύουν τα παιδιά για την αξία κάποιων γεγονότων, πράξεων, ενεργειών σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος (Ζαφειρούδη & Χατζηγεωργιάδης, 2013). Οι απαντήσεις δόθηκαν σε 5βάθμια κλίμακα Likert (Διαφωνώ πολύ=1, Διαφωνώ=2, Έτσι κι έτσι=3, Συμφωνώ=4, Συμφωνώ πολύ=5). Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της κλίμακας ελέγχθηκαν επιτυχώς (Cronbach's α =.77).

Κλίμακα συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον: Η κλίμακα αυτή αξιολογεί την επίδραση κάποιων γεγονότων, πράξεων, ενεργειών σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος στο συναίσθημα των παιδιών (Ζαφειρούδη & Χατζηγεωργιάδης, 2013). Οι απαντήσεις δόθηκαν σε 5βάθμια κλίμακα Likert (Διαφωνώ πολύ=1, Διαφωνώ=2, Έτσι κι έτσι=3, Συμφωνώ=4, Συμφωνώ πολύ=5). Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της κλίμακας ελέγχθηκαν επιτυχώς (Cronbach's α =.78).

Συχνότητα συμμετοχής σε Υπαιθριες Δραστηριότητες Αναψυχής: Η συχνότητα συμμετοχής σε υπαιθριες κινητικές δραστηριότητες αναψυχής καταγράφηκε με την ερώτηση «Πόσο συχνά παίρνεις μέρος σε υπαιθριες κινητικές δραστηριότητες ή αθλήματα που γίνονται στη φύση (πεζοπορία, σκι, ιστιοπλοΐα, αναρρίχηση, κανό κτλ);». Οι απαντήσεις δόθηκαν σε κλίμακα 3 επιπέδων (Σπάνια=1, Κάποιες φορές=2, Συχνά=3)

Διαδικασία

Η έρευνα διεξήχθη με συμπλήρωση ερωτηματολογίων από τους μαθητές και τις μαθήτριες στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Βιστωνίδας με την παρουσία των ερευνητών. Πριν τη διαδικασία δόθηκαν οδηγίες για τη συμπλήρωσή τους και οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τη διασφάλιση της ανωνυμίας τους.

Αποτελέσματα

Συχνότητα συμμετοχής

Όσον αφορά στη συχνότητα συμμετοχής σε υπαιθριες κινητικές δραστηριότητες 60 συμμετέχοντες (24%) απάντησαν πως συμμετέχουν σπάνια σε υπαιθριες κινητικές δραστηριότητες, 106 συμμετέχοντες (41%) κάποιες φορές και 87 συμμετέχοντες (34%) συχνά. Τρεις από τους συμμετέχοντες (1%) δεν έδωσαν απάντηση στη συγκεκριμένη ερώτηση

Εκπαιδευτική βαθμίδα και συναισθηματικά πιστεύω για το περιβάλλον

Η εξέταση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης διακύμανσης των συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον των μαθητών -τριων με τη μεταβλητή τριών επιπέδων «εκπαιδευτική βαθμίδα» ανέδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές ($F_{(2,253)}=9.08$, $p<.000$). Για τον εντοπισμό των στατιστικά σημαντικών διαφορών εφαρμόστηκε το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Scheffe και διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μαθητών -τριών Δημοτικού και Γυμνασίου καθώς και μεταξύ των μαθητών -τριών Δημοτικού και Λυκείου, με τους/τις μαθητές -τριες του Δημοτικού σχολείου να σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις ($M=4.39$, $SD=.50$) από τους/τις μαθητές -τριες Γυμνασίου ($M=4.08$, $SD=.61$) και τους/τις μαθητές -τριες του Λυκείου ($M=4.11$, $SD=0.46$). Στατιστικά σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν σε τέσσερα από τα επτά θέματα της κλίμακας (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και τιμές F κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας για το κάθε θέμα της κλίμακας συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον.

Θέματα κλίμακας συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον							
Εκπαιδευτική βαθμίδα	B.1.	B.2.	B.3.	B.4.	B.5.	B.6.	B.7.
	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ
Δημοτικό	4.33±0.74	4.42±0.76	4.60±0.69	4.36±0.78	4.47±0.84	4.14±0.78	4.39±0.75
Γυμνάσιο	3.86±1.09	4.11±0.82	4.40±0.87	3.90±0.91	4.40±0.75	3.92±0.89	4.00±0.98
Λύκειο	3.98±0.79	4.07±0.70	4.39±0.82	4.10±0.76	4.39±0.69	3.89±0.82	3.93±0.87
	F=7.052	F=5.470	F=2.059	F=7.182	F=0.243	F=2.495	F=7.157
	p<.001	p<.005	p>.05	p<.001	p>.05	p>.05	p<.001
	*1-3	*1-2,3		*1-2			*1-2,3

Δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών βαθμίδων αναφορικά των συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον.

Εκπαιδευτική βαθμίδα και γνωστικά πιστεύω για το περιβάλλον

Η εξέταση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης διακύμανσης των γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον των μαθητών -τριων με τη μεταβλητή τριών επιπέδων «εκπαιδευτική βαθμίδα» ανέδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές ($F_{(2,253)}=11.270$, $p<.000$). Για τον εντοπισμό των στατιστικά σημαντικών διαφορών εφαρμόστηκε το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Scheffe και διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μαθητών -τριών Δημοτικού και Γυμνασίου καθώς και μεταξύ των μαθητών -τριών Δημοτικού και Λυκείου, με τους/τις μαθητές -τριες του Δημοτικού σχολείου να σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις ($M=4.50$, $SD=.40$) από τους/τις μαθητές -τριες Γυμνασίου ($M=4.15$, $SD=.68$) και τους/τις μαθητές -τριες του Λυκείου ($M=4.26$, $SD=0.41$). Στατιστικά σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν σε πέντε από τα επτά θέματα της κλίμακας (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και τιμές F κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας για το κάθε θέμα της κλίμακας γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον.

Θέματα κλίμακας γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον							
Εκπαιδευτική βαθμίδα	A.1.	A.2.	A.3.	A.4.	A.5.	A.6.	A.7.
	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ	ΜΟ/ΤΑ
Δημοτικό	4.68±0.61	4.52±0.79	4.38±0.69	4.37±0.84	4.67±0.78	4.07±0.93	4.82±0.43
Γυμνάσιο	4.28±0.82	4.31±0.83	3.90±1.08	4.05±0.96	4.36±1.14	3.62±1.05	4.53±0.82
Λύκειο	4.37±0.67	4.51±0.63	4.04±0.71	4.18±0.74	4.53±0.66	3.72±0.75	4.50±0.63
	F=8.303	F=2.053	F=7.732	F=3.228	F=2.851	F=6.116	F=6.872
	p<.000	p>.05	p<.001	p<.05	p>.05	p<.005	p<.001
	*1-2,3		*1-2,3	*1-2		*1-2	*1-2,3

Δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών βαθμίδων αναφορικά των γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον στα θέματα: Α.2. «Πρέπει να ξεχωρίζουμε τα σκουπίδια που είναι για ανακύκλωση» και Α.5. «Είναι σημαντικό να μην αφήνουμε το νερό να τρέχει χωρίς λόγο, όταν πλένουμε τα χέρια μας» με τους/τις μαθητές -τριες Δημοτικού, ωστόσο, να σημειώνουν και πάλι υψηλότερες επιδόσεις από τους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου στα θέματα αυτά.

Τόπος κατοικίας και συναισθηματικά πιστεύω για το περιβάλλον

Η εξέταση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης διακύμανσης των συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον των μαθητών -τριών με τη μεταβλητή «τόπος κατοικίας» δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των μαθητών -τριών που κατοικούν σε χωριό και μαθητών -τριών που κατοικούν στην πόλη.

Τόπος κατοικίας και γνωστικά πιστεύω για το περιβάλλον

Η εξέταση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης διακύμανσης των γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον των μαθητών -τριών με τη μεταβλητή «τόπος κατοικίας» δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των μαθητών -τριών που κατοικούν σε χωριό και μαθητών -τριών που κατοικούν στην πόλη.

Συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες και συνολικά πιστεύω (συναισθηματικά και γνωστικά) για το περιβάλλον

Η εξέταση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης διακύμανσης των συνολικών πιστεύω (γνωστικών και συναισθηματικών) των μαθητών -τριών για το περιβάλλον με τη μεταβλητή τριών επιπέδων «συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες» ανέδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές ($F_{(2,250)}=8.115$, $p<.000$). Για τον εντοπισμό των στατιστικά σημαντικών διαφορών εφαρμόστηκε το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Scheffe και διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ αυτών που συμμετείχαν συχνά και αυτών που συμμετείχαν σπάνια ή κάποιες φορές, με τους μαθητές -τριες που συμμετείχαν συχνά να σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις ($M=4.43$, $SD=.39$) από αυτούς/ες που συμμετείχαν σπάνια ($M=4.14$, $SD=.52$) και κάποιες φορές ($M=4.19$, $SD=.53$). Στατιστικά σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν σε τρία θέματα αναφορικά των γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον και σε πέντε θέματα αναφορικά των συναισθηματικών πιστεύω για το περιβάλλον (Πίνακας 3 και Πίνακας 4).

Πίνακας 3. Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και τιμές F για κάθε θέμα της κλίμακας γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον για την κάθε βαθμίδα συχνότητας συμμετοχής σε ΥΚΔ.

Θέματα κλίμακας γνωστικών πιστεύω για το περιβάλλον							
Συχνότητα συμμετοχής σε Υπαίθριες ΚΔ	A.1. ΜΟ/ΤΑ	A.2. ΜΟ/ΤΑ	A.3. ΜΟ/ΤΑ	A.4. ΜΟ/ΤΑ	A.5. ΜΟ/ΤΑ	A.6. ΜΟ/ΤΑ	A.7. ΜΟ/ΤΑ
Σπάνια	4.41 ±0.84	4.28 ±1.00	3.95 ±0.96	4.01 ±0.92	4.45 ±1.15	3.61 ±0.90	4.63 ±0.58
Κάποιες φορές	4.44 ±0.66	4.44 ±0.76	4.07 ±0.89	4.13 ±0.88	4.45 ±0.95	3.83 ±0.98	4.50 ±0.80
Συχνά	4.51 ±0.72	4.57 ±0.56	4.34 ±0.72	4.43 ±0.77	4.66 ±0.60	3.96 ±0.93	4.80 ±0.45
	F=0.395	F=2.527	F=4.253	F=4.986	F=1.596	F=2.406	F=4.909
	p>.05	p>.05	p<.05	p<.01	p>.05	p>.05	p<.01
			*1-3	*1-3			*2-3

Πίνακας 4. Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και τιμές F για κάθε θέμα της κλίμακας συναισθηματικών πιστεώ για το περιβάλλον για την κάθε βαθμίδα συχνότητας συμμετοχής σε ΥΚΔ.

Συχνότητα συμμετοχής σε Υπαιθριες ΚΔ	Θέματα κλίμακας συναισθηματικών πιστεώ για το περιβάλλον						
	B.1. MO/TA	B.2. MO/TA	B.3. MO/TA	B.4. MO/TA	B.5. MO/TA	B.6. MO/TA	B.7. MO/TA
Σπάνια	4.13±0.85	4.08±0.78	4.23±0.92	4.06±0.84	4.21±0.86	3.83±0.97	4.10±0.83
Κάποιες φορές	3.94±1.00	4.13±0.82	4.49±0.79	3.95±0.85	4.21±0.86	4.00±0.83	3.94±1.01
Συχνά	4.19±0.83	4.42±0.69	4.65±0.64	4.42±0.77	4.57±0.67	4.11±0.73	4.40±0.70
	F=1.981	F=4.672	F=5.170	F=8.185	F=3.863	F=2.002	F=6.627
	p>.05	p<.05	p<.05	p<.000	p<.05	p>.05	p<.05
		*3-1,2	*1-3	*3-1,2	*1-3		*2-3

Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η καταγραφή στοιχείων της Περιβαλλοντικής Υπευθυνότητας μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Βιστωνίδας καθώς και η διερεύνηση της σχέσης αυτής με τη διαφορετική συχνότητα συμμετοχής τους σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής.

Πιο συγκεκριμένα, πρώτος στόχος της συγκεκριμένης μελέτης ήταν να διερευνηθεί πιθανή διαφοροποίηση στα γνωστικά και συναισθηματικά πιστεώ αναφορικά με το περιβάλλον μεταξύ μαθητών -τριών Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Δεύτερος στόχος της μελέτης ήταν να διερευνηθεί πιθανή διαφοροποίηση στα γνωστικά και συναισθηματικά πιστεώ αναφορικά με το περιβάλλον μεταξύ μαθητών -τριών που κατοικούν στην πόλη και μαθητών -τριών που κατοικούν σε χωριό. Τρίτος στόχος της συγκεκριμένης μελέτης ήταν να διερευνηθεί πιθανή διαφοροποίηση στα συνολικά περιβαλλοντικά πιστεώ (γνωστικά και συναισθηματικά) σε σχέση με τη διαφορετική συχνότητα συμμετοχής των μαθητών -τριών σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες. Οι παραπάνω στόχοι αποτέλεσαν και τις υποθέσεις της έρευνας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν την πρώτη και την τρίτη υπόθεση ενώ αντίθετα δεν επιβεβαίωσαν τη δεύτερη ερευνητική υπόθεση. Αναφορικά της εκπαιδευτικής βαθμίδας, τα αποτελέσματα των αναλύσεων έδειξαν πως οι μαθητές δημοτικού είχαν υψηλότερα συναισθηματικά και γνωστικά πιστεώ για το περιβάλλον από ότι οι μαθητές γυμνασίου και λυκείου. Μία πιθανή εξήγηση είναι ότι οι μαθητές δημοτικού σχολείου συμμετέχουν συχνότερα σε μικρής διάρκειας δραστηριότητες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης από ότι οι μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Μιχαηλίδης, Κιμιώνης, & Χαραλαμπίδου, 2000). Μάλιστα, σε έρευνα των Hausbeck και συνεργατών (1992) το 56% των μαθητών δευτεροβάθμιας δήλωσαν πως θα ήθελαν επιπλέον προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο σχολείο. Με μια πιο κριτική ματιά στην καθημερινότητα του ελληνικού σχολείου και του χρόνου που δαπανάται σε δραστηριότητες ευαισθητοποίησης προς το περιβάλλον, εύκολα μπορεί να διαπιστωθεί πως στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δίνεται η δυνατότητα να πραγματοποιούνται πιο συχνά τέτοιου είδους δράσεις, καθώς όπως στα πλαίσια των μαθημάτων π.χ. της Μελέτης Περιβάλλοντος ή της Φυσικής αλλά και με πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών μιας και δε δεσμεύονται τόσο έντονα από το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Αντίθετα, δε συμβαίνει κάτι ανάλογο με τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με το αναλυτικό πρόγραμμα να είναι διογκωμένο και λιγότερο ελαστικό, τους εκπαιδευτικούς να προσπαθούν να καλύψουν την ύλη και μάλιστα στα λύκεια να αφιερώνεται σχεδόν όλος ο σχολικός χρόνος εντός τάξης στην προετοιμασία των μαθητών για την εισαγωγή τους στα Πανεπιστήμια. Κάτι τέτοιο αναδεικνύει την αποτυχημένη συνέχιση της εκπαίδευσης από την πρωτοβάθμια στη

δευτεροβάθμια, πάνω σε ένα σημαντικό αντικείμενο όπως τα περιβαλλοντικά ζητήματα, ενώ φαίνεται να αποτελεί πιθανή εξήγηση για τις υψηλές τιμές που σημείωσαν οι μαθητές Δημοτικού στην έρευνα.

Έχουν γίνει πολλές έρευνες που εξετάζουν την περιβαλλοντική υπευθυνότητα και το ενδιαφέρον των παιδιών προς το περιβάλλον, οι οποίες όμως ως επί το πλείστον εστιάζουν σε ένα μόνο τμήμα του μαθητικού πληθυσμού, είτε σε παιδιά πρωτοβάθμιας είτε σε παιδιά δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, χωρίς να επιχειρούν μία σύγκριση των ομάδων αυτών. Μία τέτοια σύγκριση έγινε από τους ερευνητές Ballantyne και Packer (2002) οι οποίοι μελέτησαν τις απόψεις παιδιών σχετικά τη μάθησή τους μέσα στο φυσικό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι μαθητές δημοτικού έτειναν να είναι πιο ενθουσιώδεις με τις εμπειρίες τους στο φυσικό τοπίο από ότι τα παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου.

Όσον αφορά στη σχέση τόπου κατοικίας και περιβαλλοντικών πιστεύω δε βρέθηκε κάποια σύνδεση μεταξύ αυτών των μεταβλητών, και μάλιστα δεν υπήρξε σύνδεση του τόπου κατοικίας ούτε με τα γνωστικά πιστεύω των μαθητών ούτε με τα συναισθηματικά τους πιστεύω για το περιβάλλον. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν και με άλλες έρευνες (Ewert & Baker, 2001; Ντούβλη, 1997).

Οι ερευνητές Ewert και Baker (2001) μελέτησαν ανάμεσα σε άλλα, και την επίδραση του τόπου κατοικίας 285 φοιτητών από τη Μεγάλη Βρετανία στα πιστεύω, τις στάσεις και το ενδιαφέρον τους για το περιβάλλον. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο τόπος κατοικίας τους δεν έπαιξε ρόλο στις απαντήσεις που έδωσαν τα άτομα για το περιβάλλον.

Παρόμοια, η Ντούβλη (1997) σε έρευνά της σε ελληνικό μαθητικό πληθυσμό λυκείου διαπίστωσε ότι οι μαθητές αστικών και αγροτικών περιοχών δεν παρουσίασαν διαφορά στις στάσεις τους απέναντι στο περιβάλλον. Ωστόσο, τα αποτελέσματα των ερευνών για τη σχέση της περιβαλλοντικά υπεύθυνης συμπεριφοράς και του τόπου κατοικίας των ατόμων δε συμφωνούν αλλά μάλλον θα λέγαμε ότι διαφέρουν αρκετά (Bjerke et al., 2006; Οικονόμου, 2008).

Τέλος, όσον αφορά στη συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες και τα περιβαλλοντικά πιστεύω των μαθητών βρέθηκε σύνδεση μεταξύ των μεταβλητών αυτών. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται πως τα άτομα που συμμετείχαν συχνά σε τέτοιες δραστηριότητες σημείωσαν υψηλότερες τιμές ως προς τα γνωστικά και συναισθηματικά τους πιστεύω για το περιβάλλον από εκείνους που συμμετείχαν σπάνια ή κάποιες φορές. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνονται και από άλλες σχετικές έρευνες εντός και εκτός του Ελλαδικού χώρου (Bogner & Wiseman, 2004; Cordell et al., 2002; Huang & Yore, 2003; Peterson et al., 2008; Teisl & O'Brien, 2003; Thapa & Graefe, 2003; Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2013; Ζαφειρούδη, 2014).

Η παραμονή και η δραστηριοποίηση των ατόμων μέσα στο περιβάλλον στρέφει την προσοχή του ατόμου προς το φυσικό χώρο καθώς κινητοποιεί όλες του τις αισθήσεις και πιθανόν το παρακινεί να ενδιαφερθεί περισσότερο για αυτό. Τόσο η υπάρχουσα βιβλιογραφία όσο και τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας υποστήριξαν πως οι υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες μπορούν να δημιουργήσουν μία αρχική ευαισθητοποίηση προς το περιβάλλον, ένα πρώτο βήμα δηλαδή προς την κατανόηση των περιβαλλοντικών διαδικασιών και στη συνέχεια σε ανάληψη δράσης για την προστασία του.

Στη συγκεκριμένη εργασία, ερευνήθηκαν τα γνωστικά και συναισθηματικά πιστεύω των μαθητών-τριών τα οποία αποτελούν πρωτογενείς ενδείξεις που πιθανόν να επηρεάσουν τις στάσεις και τη μετέπειτα συμπεριφορά των ατόμων προς το περιβάλλον. Οι συμμετέχοντες αποτελούνταν μόνο από μαθητές και μαθήτριες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που επισκέφθηκαν το κέντρο Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Βιστωνίδας, επομένως δε μπορεί να γίνει γενίκευση των συμπερασμάτων. Μελλοντικές έρευνες μπορούν να εξετάσουν ευρύτερα τα συναισθηματικά και γνωστικά πιστεύω των μαθητών για το περιβάλλον σε σχέση με την εκπαιδευτική βαθμίδα, τον τόπο κατοικίας και τη συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες κι άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά.

Τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικό ερέθισμα για τα κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ώστε να δημιουργήσουν περιβαλλοντικά προγράμματα εμπλουτισμένα με υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες για όλες τις τάξεις του Δημοτικού αλλά και του Γυμνασίου και του Λυκείου. Τέλος, παρόμοια προγράμματα μπορούν να ενταχθούν σε δήμους, νομαρχίες, υπουργεία για να φέρουν τα παιδιά πιο κοντά στη φύση και να βοηθήσουν στην καλλιέργεια της ευαισθητοποίησης πάνω σε περιβαλλοντικά ζητήματα.

Συμπεράσματα

Η σχέση ανάμεσα στην περιβαλλοντική υπευθυνότητα και την ηλικία έχει επισημανθεί από πολλές έρευνες (Ballantyne & Packer, 2002; Bjerke et. al., 2006; Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2014;). Ωστόσο, μόνο οι Ballantyne και Packer (2002) επιχείρησαν μία σύγκριση μεταξύ μαθητών -ριών Δημοτικού και Γυμνασίου/Λυκείου διαπιστώνοντας πως οι μαθητές -ριες Δημοτικού έτειναν να είναι πιο ενθουσιώδεις με τις εμπειρίες τους στο φυσικό τοπίο από ότι τα παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας αναφορικά της μη ύπαρξης σχέσης μεταξύ του τόπου κατοικίας των ατόμων και της περιβαλλοντικά υπεύθυνης συμπεριφοράς συμφωνούν και με άλλες έρευνες (Ewert & Baker, 2001; Ντούβλη, 1997) στις οποίες οι ερευνητές δε βρήκαν κάποια σύνδεση μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών. Ωστόσο, το γεγονός ότι υπάρχουν έρευνες που υποστηρίζουν την ύπαρξη σχέσης, θετικής ή αρνητικής, μεταξύ περιβαλλοντικής συμπεριφοράς και τόπου κατοικίας των ατόμων (Bjerke et. al., 2006; Οικονόμου, 2008) δημιουργεί το ερέθισμα για επιπλέον έρευνα.

Τέλος, όσον αφορά στην περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά και τη συχνότητα συμμετοχής σε υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες, η ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών έχει υποστηριχθεί από πολλές έρευνες (Tarrant & Green, 1999; Teisl & O'Brien, 2003; Thapa & Graefe, 2003; Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2013; Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2014). Μάλιστα έχει υποστηριχθεί πως η εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων με υπαίθριες δραστηριότητες στη φύση (Bogner & Wiseman, 2004) και κυρίως με υπαίθριες κινητικές δραστηριότητες (Zafeiroudi & Hatzigeorgiadis, 2014) συμβάλλει στη βελτίωση του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και της περιβαλλοντικής δράσης των ατόμων.

Βιβλιογραφία

- Ballantyne, R. & Packer, J. (2002). Nature-based excursions: school students' perceptions of learning in natural environments. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 11(3), 218-236.
- Bjerke, T., Thrane, C. & Kleiven, J. (2006). Outdoor recreation interests and environmental attitudes in Norway. *Managing Leisure*, 11, 116-128.
- Bögeholz, S. (2006). Nature experience and its importance for environmental knowledge, values and action: recent German empirical contributions. *Environmental Education Research*, 12(1), 65-84
- Bogner, F. X. & Wiseman, M. (2004). Outdoor ecology education and pupils' environmental perception in preservation and utilization. *Science Education International*, 15(1), 27-48.
- Connell, S., Fien, J., Lee, J., Sykes, H. & Yencken, D. (1999). If it doesn't directly affect you, you don't think about it': a qualitative study of young people's environmental attitudes in two Australian cities. *Environmental Education Research*, 5(1), 95-113.
- Cordell, H. K., Betz, C. J. & Green, G. T. (2002) Recreation and the environment as cultural dimensions in contemporary American society. *Leisure Sciences*, 24(1), 3-41.
- Δικαϊάκος, Δ. & Σκούλλος, Μ. (2012). Διερεύνηση της συμβολής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην πορεία προς την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη σε μαθητές του Γυμνασίου. *Πρακτικά 5ου Συνεδρίου Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Το σταυροδρόμι της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη*. Ιωάννινα: Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

- Dunlap, R.E, & Van Liere, K.D. (1978). The new environmental paradigm: A proposed measuring instrument and preliminary results. *Journal of environmental education*, 9, 10-19.
- Ewert, A. & Baker, D. (2001). Standing for where you sit: An exploratory analysis of the relationship between academic major and environmental beliefs. *Environment and Behavior*, 33, 687-707.
- Hausbeck, K. W., Milbrath, L. W., & Enright, S. M. (1992). Environmental knowledge, awareness and concern among 11th-grade students: New York State, *The Journal of Environmental Education*, 24(1), 27-34.
- Huang, H. P., & Yore, L. D. (2003) A comparative study of Canadian and Taiwanese grade 5 children's environmental behaviors, attitudes, concerns, emotional dispositions, and knowledge. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 1, 419-448.
- Klineberg, S. L., McKeever, M., & Rothenbach, B. (1998). Demographic predictors of environmental concern: It does make a difference how it's measured: Research on the environment. *Social Science Quarterly*, 79(4), 734-753.
- Maloney, M.P., & Ward, M.P. (1973). Ecology: Let's hear it from the people- An objective scale for measurement of ecological attitudes and knowledge. *American psychologist*, 28, 583-586.
- Μάνδουλα, Α., Φανουράκη, Ι., Μουρατίδης, Κ., & Τσεβρένη, Ι. (2013). Η φιλοσοφία της φύσης στην Αρχαία Ελλάδα. *Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, 2(47).
- Miles, J. C., & Priest, S. (1990). *Adventure Education*. State College, Pennsylvania: Venture publishing.
- Peterson, N., Hull, V., Mertig, A., & Liu, J. (2008). Evaluating household-level relationship between environmental views and outdoor recreation: The Teton Valley case. *Leisure Sciences*, 30, 293-305.
- Μιχαηλίδης, Π., Κιμιώνης, Γ., & Χαραλαμπίδου, Φ. (2000). Η συμμετοχή των μαθητών σε δραστηριότητες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. *Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Διδακτική των Φυσικών Επιστημών και Εφαρμογή Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Νείλα, Ι., & Κώτσος, Κ. (2007). Οικολογική γνώση και φιλοπεριβαλλοντική στάση μαθητών και εκπαιδευτικών: αποτίμηση της ελληνικής πραγματικότητας, *Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου Διδακτική των Φυσικών Επιστημών Και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Ντούβλη, Π. (1997). *Καταγραφή γνώσεων, απόψεων και στάσεων των μαθητών της Α' Λυκείου, σε θέματα περιβάλλοντος*. Μεταπτυχιακή εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.
- Οικονόμου, Σ. (2008). *Διερεύνηση των γνώσεων & αντιλήψεων μαθητών δημοτικού για τα απορρίμματα & τη διαχείρισή τους*. Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ρόδος, Ελλάδα.
- Sivek, D. J. (2002). Environmental sensitivity among Wisconsin high school students. *Environmental Education Research*, 8(2), 155-170.
- Teisl, M. F., & O'Brien, K. (2003). WHO CARES AND WHO ACTS? Outdoor recreationists exhibit different levels of environmental concern and behavior, *Environment and Behavior*, 35(4), 506-522.
- Thapa, B., & Graefe, A. R. (2003). Forest recreationists and environmentalism. *Journal of Park and Recreation Administration*, 21(1), 75-103.
- Tuncer, G., Ertepinar, H., Tekkaya, C., & Sungur, S. (2005). Environmental attitudes of young people in Turkey: effects of school type and gender. *Environmental Education Research*, 11(2), 215-233.
- Wilson, R. (1996). Starting Early: Environmental education during the early childhood years. ERIC Digest. www.ericdigests.org/1998-1/early.htm
- Ζαφειρούδη, Α., & Χατζηγεωργιάδης, Α. (2008). Περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, ανθρώπινη συμπεριφορά και συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής. *Διοίκηση Αθλητισμού και Αναψυχής* 5(2), 23-40.
- Ζαφειρούδη, Α., & Χατζηγεωργιάδης, Α. (2013) Περιβαλλοντική υπευθυνότητα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Ανάπτυξη ερωτηματολογίων, ψυχομετρικός έλεγχος & σχέσεις μεταξύ περιβαλλοντικών εννοιών. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 11 (3), 22-35.
- Ζαφειρούδη, Α. (2013). *Διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης και συμπεριφοράς μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσα από τη συμμετοχή σε προγράμματα κινητικών δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής*. Διδακτορική διατριβή του ΔΜΠ Άσκηση & Ποιότητα Ζωής, ΤΕΦΑΑ, Δ.Π.Θ., Π.Θ.

Zafeiroudi, A., & Hatzigeorgiadis, A. (2014). The effects of an outdoor pursuits' intervention program on adolescents' environmental beliefs. *International journal on advances in education research*, 1(3), 106-118.

Zafeiroudi, A., & Hatzigeorgiadis, A. (2014). Validation of the Greek version of the responsible environmental behavior scale and relationships with participation in outdoor activities. *International Journal of Sport Management, Recreation & Tourism*, 13, 20-37.

Υπεύθυνος έκδοσης: Ελληνική Εταιρία Διοίκησης Αθλητισμού, **Υπεύθυνος Συντακτικής Επιτροπής:** Αλεξανδρής Κωνσταντίνος. **Συντάκτες:** Αυθίνος Ιωάννης, Γαργαλιάνος Δημήτρης, Κριεμάδης Αθανάσιος, Κώστας Γεώργιος, Τζέτζης Γεώργιος, Κουθούρης Χαρίλαος, Κουστέλιος Αθανάσιος, Γουλιμάρης Δημήτριος, Θεοδωράκης Νικόλαος, Τσίτσου Ροδούλα, Τσίτοκαρη Ευθυμία, Παπαδημητρίου Δήμητρα, Γλυνιά Ελένη, Νάτοης Παντελής, Κιάφας Ζαχαρίας, Δράκου Αμαλία, Μπάρλας Αχιλλέας. **Τεχνική επεξεργασία και μορφοποίηση κειμένου:** Δρ Ζαφειρούδη Αγλαΐα
